

Реформа на пенсионната система в условия на икономическа криза

I. Общи положения:

1. Няма пенсионна система, имунизирана срещу кризата.
2. Уроците на кризите: Спадът в БВП води до двоен спад в приходната част на осигурителните фондове¹.
3. Пенсионната система бе в кризисно състояние още преди настъпването на икономическата криза.
4. Кризата атакува и трите стълба с различна сила и в различно време;
5. Устойчиво намаление на постъпленията, като следствие от:
 - намаляване на размера на осигурителните вноски с два пункта през 2010 г. и обявените намерения с още три пункта до 2013 г.;
 - намаляване броя на заетите;
 - намаление на доходите в реалния сектор и замразяване на заплатите в бюджетния сектор;
 - ръст на сивия сектор;
6. Устойчиво увеличение на разходната част, като следствие от:
 - очакван натиск за пенсиониране, вкл. нереално растяща инвалидизация;
 - постоянен ръст на разходите за обезщетения при безработица;
 - възможно увеличение на пенсиите през втората половина на 2010 г. с 10%;
 - премахване на тавана на пенсиите през 2012 г.
 - намеренията за изравняване на минималната пенсия с прага на бедността
7. Балансирането на приходната и разходната части на бюджета на осигурителните фондове е възможно само за сметка на растящи трансфери и субсидии от държавния бюджет, който в условията на криза е силно напрегнат.

II. Състояние на осигурителната система:

1. Деформация при прилагането на основните принципи на пенсионното и социалното осигуряване.
Смесване на финансовите потоци от пенсионното осигуряване с тези за социалното подпомагане.
2. Нарушени принципи на управлението на осигурителната система – подмяна на трипартитното начало за сметка на държавното доминиране при вземането на важни решения за системата.
3. Прекъсване на пряката връзка между направените осигурителни вноски, размера на отпуснатите пенсии и очаквания срок за тяхното получаване.
Липсват икономически стимули за увеличаване приноса към осигурителната система.
4. Загуба на доверие към осигурителната система на голяма част от осигурените.

¹ По данни на Световна банка и ЕБВР

5. Делът на „сивия сектор” в осигурителната система устойчиво се запазва. Очакванията са в условията на икономическа криза същият да нараства.
6. Сериозен и постоянно нарастващ дефицит в Държавното обществено осигуряване – от 89 млн.лв. през 2000 г. на повече от 2.3 млрд.лв. през 2010 г. – повече от 23 пъти.
7. Системата за определяне размера на пенсиите не стимулира и не мотивира за внасянето на нормативно определения или по-висок размер на осигурителните вноски.
8. Очакваният размер на пенсиите от втория капиталов стълб при сегашното му състояние е незначителен и може да компрометира неговото предназначение като част от самата реформа.
9. Липсват гаранции за средствата на осигурените лица в пенсионните фондове (капиталовата схема – втори и трети стълб).
10. Липсва обективна информация относно състоянието на осигурителната система и тревожните тенденции в заетостта в страната и демографското състояние.

III. Българска стопанска камара изразява следната принципна позиция:

- Необходимо е да се запази философията и същността на тристълбовия модел на пенсионното осигуряване;
- Подкрепяме голямата част от предложените от Консултативния съвет към МТСП мерки за укрепване и развитие на пенсионната система и подхода за тяхното разработване и обсъждане. Съществена част от тези мерки съвпадат с предложенията на БСК, направени в предходни периоди.
- Мерките, предложени от Консултативния съвет към МТСП, не са достатъчни за нормалното функциониране на пенсионно-осигурителната система.
- Необходимо е да се обмислят, дискутират и внесат радикални промени, които да обхванат съществуващото законодателство, институционалното устройство и практиката на пенсионно-осигурителната система.

IV. Какво ПРЕДЛАГАМЕ да се направи?

Етап първи - до излизане от кризата²:

1. Да се запазят съществуващите правила в пенсионната система, в т.ч. възраст за пенсиониране, осигурителен стаж и др.;
2. Да се преразгледа категоризацията за ранно пенсиониране;
3. Да се премахне таванът на пенсиите;
4. Да се направи значителна индексация на пенсиите при работа над пенсионна възраст и при по-дълъг пенсионен стаж;
5. Бюджетът на Държавното обществено осигуряване (вкл. фонд „Пенсии”) да бъде реално отделен от Консолидирания бюджет на държавата.
В Консолидирания бюджет на държавата да бъде включена само чистата субсидия за осигурителната система, без осигурителните вноски, които се правят за държавните служители. Така ще се осветят реалните бюджетни разходи на държавните институции.

² Излизане от кризата се дефинира с ръст на БВП 2% над БВП за 2008 г. и бюджетната прогноза за следващата година с над 2%.

6. Да се въведе реално трипартитно управление на осигурителните и социалните фондове.
7. Пенсионерите, които получават едновременно пенсия и доходи от трудови възнаграждения, да облагат и двата дохода кумулативно.
При прилагане на този режим да се създаде възможност за промяна на пенсионния доход.
8. Държавата, като работодател, да бъде равностоен осигурител по отношение задължението си към осигурените от нея лица. За целта:
 - Осигурителните вноски за заетите в държавните институции се внасят всеки месец за сметка на бюджетите на съответните ведомства. При забава същите да се санкционират по същия ред, както всички останали работодатели.
 - Размерът на осигурителните вноски за определени категории държавни служители (МВР, МО и др.) да съответстват на размера и продължителността на получаване на пенсията;
 - Държавните служители да внасят личните си осигурителни вноски, както останалите заети в икономиката.
9. От фондовете на ДОО да се изключат всички плащания, които имат характер на социално подпомагане - социални пенсии, добавка за възраст, добавка за минимална пенсия, чужда помощ и др.
10. Вноските за част от осигурителните рискове (напр., за професионално заболяване, майчинство и др.) да се трансформират в застраховки.
11. За земеделските стопани да се въведе специален ред на пенсиониране, в който държавата да поеме своята част под формата на социални плащания, без да се утежнява бюджета на ДОО. Включването в системата да става след подоходен тест.
12. Радикално да се измени системата за определяне и отпускане на пенсиите за инвалидност.
Да се осигури максимална равнопоставеност и прозрачност за ползване на това право, с оглед да се ограничат злоупотребите с медицинската експертиза на работоспособността.
Да се обсъди възможността осигуряването и плащането по този риск да се извършва от здравно-осигурителната система.
13. От фонд „Пенсии” да се изплащат пенсиите само в техния реален размер. Всички надбавки към реалния размер на пенсиите, които не са свързани с осигурителния принос на лицето, да бъдат за сметка на държавния бюджет.
14. Предлаганият от Консултативния съвет към МТСП Фонд „Старост” да се поеме изцяло от социалните фондове на държавата.
15. Обезщетенията при безработица да бъдат реално обвързани с размера на направените осигурителни плащания за този осигурителен риск.
16. С оглед да се мотивира използването на втори и трети осигурителен стълб, да се разреши заетите в икономиката да плащат над определените в закона завишени лични осигурителни вноски, които до определен размер да бъдат освободени от данъци.
17. Плавно да се намаляват таксите на пенсионноосигурителните дружества.
18. Да се предлагат пакети от инвестиционни инструменти с различни рискове и норма на печалбата на осигурените лица.
19. Да се въведе единно платежно нареждане за банков превод на сумите по социално-осигурителните фондове.

Етап втори - след излизане от кризата³:

1. Да се даде възможност за пенсиониране, независимо от осигурителния стаж и възрастта.
Без да се нарушава солидарният принцип на осигурителния фонд, да се даде правото на всеки осигурен свободно да избира времето за излизане в пенсия, независимо от възрастта и осигурителния стаж..
2. Размерът на отпуснатите пенсии да се определя на основата на прецизни актюерски изчисления, почиващи на размера на направените вноски и очаквания срок за получаване на пенсията и резерва необходим за функциониране на солидарния принцип.
3. При определяне на пенсията да не участват ограничения за „пенсионна възраст”, „осигурителен стаж”, „таван на пенсията”, „минимална пенсия”, „размер на вноската”.
4. Да останат „минимално задължителни вноски”, „задължителната вноска” във функция на дохода и „максимално задължителната вноска”.
5. Внесените средства и отпуснатите пенсии да се актуализират периодично с размера на инфлацията и ръста на БВП.
6. Да се премахне ограничението в размера на вноската, която се прави от осигурения, и периода, за който това се извършва. Съществен следва да бъде единствено размерът на натрупаните средства на осигурения в съответния фонд.

V. Съществена част от направените предложения могат да се използват и при реформирането на здравноосигурителната система.

VI. Цели на предлаганите реформи:

1. Да се гарантира дългосрочна финансова устойчивост и **стабилност** на осигурителната система;
2. Да се въведат икономически стимули за участие в осигурителната система;
3. Да се обвърже осигурителният принос с размера и времето за получаване на пенсията.
4. Да се стимулира удължаването на трудовата дейност.

³ Според прогноза на Световната банка и ЕБВР за достигане на равнището на БВП за 2008 г.: бързо излизане – 4 години, бавно излизане - 10 години.